

رضایتمندی دانشجویان رشته‌ی پزشکی از اجرای یک روش آموزشی بیمار_محور در بخش کودکان بیمارستان گلستان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز

علی اکبر مؤمن: عضو هیأت علمی، مرکز تحقیقات توانبخشی عضلانی_اسکلتی و گروه کودکان، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

عبدالحسین شکورنیا*: عضو هیأت علمی، مرکز تحقیقات مراقبت از بیماری‌های مزمن و گروه ایمنی‌شناسی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

چکیده: از آن جایی که آموزش بالینی در تربیت پزشکان نقش کلیدی دارد. توجه به عوامل مؤثر در این حیطه بر کیفیت آموزش بالینی حائز اهمیت می‌باشد. این مطالعه با هدف بررسی رضایتمندی دانشجویان از اجرای یک روش آموزشی بیمار-محور در بخش کودکان بیمارستان گلستان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز در سال ۹۰-۹۱ اجرا شده است. پژوهش حاضر یک مطالعه‌ی توصیفی_مقطعی است. نمونه‌ی آماری این پژوهش دانشجویان ورودی به بخش کودکان بودند که در سه دوره‌ی متوالی جهت آموزش به این بخش معرفی شده بودند (۱۴۷ نفر). ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای بود که بعد از تعیین روایی و پایایی به کار گرفته شد. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و در محیط SPSS تجزیه و تحلیل شد. نتایج این مطالعه نشان داد که تعداد ۱۳۵ نفر (۹۱/۸٪) از دانشجویان از اجرای روش جدید آموزشی در بخش کودکان ابراز رضایت کرده و مطالب ارائه شده را به خوبی یاد گرفته‌اند. در حالی که فقط ۱۲ نفر (۸/۲٪) از دانشجویان از اجرای روش آموزش کنونی در بخش کودکان رضایت داشتند. در مجموع نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که می‌توان با ابداع روش‌های آموزش بالینی جدیدتر و کاربردی نمودن آن به افزایش رضایتمندی دانشجویان و در نهایت به افزایش یادگیری و ارتقای سطح دانش تئوری و عملی آنان کمک کرد.

واژگان کلیدی: آموزش بالینی، رضایتمندی، دانشجویان پزشکی.

***نویسنده‌ی مسؤول:** عضو هیأت علمی، مرکز تحقیقات مراقبت از بیماری‌های مزمن و گروه ایمنی‌شناسی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

(Email:Shakurnia@yahoo.com)

مقدمه

آموزش بالینی از مقاطع حساس آموزش پزشکی است که در آن دانشجویان پزشکی با حضور بر بالین بیمار و به صورت تدریجی به کسب مهارت پرداخته و با استفاده از تجربیات و استدلال منطقی کسب شده برای حل مشکل بیمار آماده می‌شوند (عزیزی، ۲۰۰۵). آموزش بالینی بخشی از آموزش پزشکی است که دانشجویان دانش نظری خود را به صورت عملی به کار می‌گیرند. در این نوع آموزش، دانشجو در تعامل با مربی و محیط، مفاهیم آموخته شده را در حیطه عمل به کار می‌گیرد (شریفی، ۲۰۱۲). برنامه‌ریزان آموزشی باید بکوشند تا با مساعد کردن زمینه برای استفاده بهینه از منابع موجود، شرایطی را فراهم سازند که دانشجویان بتوانند دانش و مهارت لازم را برای آینده حرفه‌ای خود کسب نمایند (دهقانی، ۲۰۰۵؛ و علی اکبری، ۲۰۱۱).

یادگیری در محیط‌های بالینی، بخش اساسی آموزش پزشکی محسوب می‌شود که در آن محیط، به دانشجویان اجازه داده می‌شود که دانش، مهارت و نگرش خود را در عمل به کار برند و صلاحیت لازم برای انجام امور حرفه‌ای را در خود توسعه دهند (میلر، ۲۰۰۷). در این محیط، به دانشجویان پزشکی، فرصت واقعی داده می‌شود تا خود را برای محیط بالینی آینده، آماده سازند؛ برخلاف آموزش‌های کلاسی، در آموزش بالینی درک محیط به صورت یک پدیده‌ی اجتماعی رخ می‌دهد که عوامل متعددی مانند کیفیت آموزش مدرسان، کیفیت نظارت در فرایند یادگیری فراگیران و امکانات آموزشی موجود و جو روانی حاکم بر محیط بر روی یادگیری دانشجویان مؤثر می‌باشند (رحیمی، ۲۰۰۶؛ رضوی و همکاران، ۲۰۱۱). آموزش بالینی فرصتی را برای دانشجویان فراهم می‌سازد تا دانش نظری را به مهارت‌های روانی حرکتی متنوعی که جهت مراقبت از بیمار ضروری است، تبدیل کنند. مطالعات مختلف نشان داده است که وجود مشکلات متعددی مانع از دستیابی به این هدف بوده است. از جمله این مشکلات می‌توان به نبودن شرح وظایف مشخص برای دانشجویان و مربیان، نامناسب بودن تعداد دانشجو با بیمار در بخش‌ها، ارتباط نامناسب پزشکان، دانشجویان و پرستاران با بیمار و نامناسب بودن شرایط و موقعیت‌های بالینی برای انجام روش‌های استاندارد اشاره نمود (جوکار، ۱۳۸۹). از آن جایی که آموزش بالینی در حرفه‌ی پزشکی نقش کلیدی داشته و دانشجویان در زمان حضورشان در بخش باید از تجربیات و مهارت‌های اساتید به بهترین نحو بهره‌برداری نمایند. لذا توجه به فاکتورهای مؤثر در این حیطه و شناسایی آن عوامل به

منظور تقویت عوامل مثبت و حذف عوامل منفی تأثیرگذار بر کیفیت آموزش بالینی، بسیار حائز اهمیت می‌باشد. در روش آموزشی رایج، دانشجویان پزشکی مقاطع مختلف به ویژه کارآموزان، تمام بیماران بستری در بخش اطفال را همراه با استاد، دستیاران و کارورزان ویزیت نموده و در کنار تخت بیمار، که غالباً مادران نیز حضور دارند به بحث پیرامون بیمار و مسائل مربوطه پرداخته و به سئوالات دانشجویان پاسخ داده می‌شود و در نهایت توسط استاد تصمیم‌گیری نهایی می‌شود. این روش اشکالات عدیده‌ای دارد که بعضی از آنها عبارت‌اند از:

- ۱- ازدحام دانشجویان بر بالین بیمار و عدم امکان توجه کافی استاد
 - ۲- خسته شدن دانشجو و استاد از ایستادن طولانی مدت در کنار تخت بیماران بستری
 - ۳- عدم امکان رفع اشکال و پاسخ‌گویی به سئوالات و ابهامات دانشجویان
 - ۴- ترس و وحشت کودک و والدین از ازدحام بر بالین بیمار
 - ۵- بروز نگرانی و اضطراب در کودک و والدین به دلیل طرح سئوالات و پاسخ به آنان که اغلب منجر به سوء تفاهم و گاهی بروز عکس‌العمل‌های نامطلوب توسط کودک و والدین می‌شود.
- با توجه به تأثیرات منفی عوامل فوق‌الذکر در ابعاد مختلف به ویژه آموزش دانشجویان، بر آن شدیم تا روش آموزشی مناسب‌تر و کارآمدتری را برای آموزش بالینی دانشجویان پزشکی به کار گرفته که در آن اشکالات فوق‌الذکر تا حدودی مرتفع شوند. این مطالعه با هدف بررسی رضایتمندی دانشجویان از اجرای این روش آموزشی بیمار-محور در بخش کودکان بیمارستان گلستان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز طراحی و اجرا شده است.

روش کار

این مطالعه‌ی توصیفی-مقطعی بر روی دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی بالینی در سال ۹۱-۹۰ اجرا شد. نمونه مورد بررسی ۱۴۷ نفر از دانشجویان پزشکی بودند که در سه دوره‌ی متوالی جهت آموزش در بخش اطفال بیمارستان گلستان حضور داشتند. در روش آموزشی جاری که سالهاست به عنوان روش اصلی آموزش بالینی جهت مقاطع مختلف پزشکی شامل کارآموزان، کارورزان و دستیاران تخصصی رشته اطفال اجرا می‌شود، کلیه دانشجویان همراه با استاد بر بالین همه بیماران تک تک حاضر شده و پس از معرفی بیمار غالباً توسط کارورز یا دستیار، راجع به بیمار و بیماری او در حضور کودک و والدین و در حضور سایر بیماران و والدین آنان بحث و

۳۵ درصد در مقطع کارورزی مشغول به تحصیل بودند. تعداد ۱۳۵ نفر (۹۱/۸٪) از دانشجویان از اجرای روش جدید آموزشی در بخش کودکان ابراز رضایت کرده بودند. و اعلام کردند که مطالب ارائه شده را به خوبی یاد گرفته‌اند. در حالی که فقط ۱۲ نفر (۸/۲٪) از دانشجویان از اجرای روش آموزش کنونی جاری در بخش کودکان رضایت داشتند. آزمون مجذور کای نشان داد که بین نظرات دانشجویان درباره‌ی روش جدید و روش قدیمی تفاوت معناداری وجود دارد. ($P=0/0001$). درصد فراوانی دانشجویان موافق با روش جدید بیشتر از دانشجویان مخالف بود. بین نظرات دانشجویان دختر و پسر و همچنین مقطع کارآموزی و کارورزی تفاوت معناداری مشاهده نشد.

بحث

این مطالعه به منظور بررسی نقطه نظرات دانشجویان پزشکی در مورد نوع آموزش بالینی در بخش اطفال بیمارستان گلستان وابسته به دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام شد. نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌های پژوهش حاضر نشان داد که روش آموزش بالینی جدید به صورت ترکیبی از ویزیت بیماران و ادامه آن در کلاس از نظر دانشجویان پزشکی نسبت به روش آموزشی بالینی رایج که تماماً بر بالین بیماران انجام می‌شود از مقبولیت بالاتری برخوردار می‌باشد و دانشجویان روش جدید را ترجیح می‌دهند. در مطالعه‌ی هندری در سال ۲۰۰۵ در لندن گزارش شده که در آموزش بالینی مشکلات متعددی وجود دارد (هنری، ۲۰۰۵). بسیاری از اساتید بیان می‌دارند که توانایی آنها برای آموزش دادن در بیمارستان‌ها تحت تأثیر محدودیت‌های منابع قرار گرفته است. اغلب اساتید معتقدند که توسعه و به کارگیری برنامه‌های آموزشی چند منظوره و تأکید بر آموزش دانشجوی محور باعث شده که یادگیری مهارت‌های لازم در محیط‌های بالینی به دست فراموشی سپرده شود. از آنجایی که اغلب آموزش‌های بالینی در محیط‌های شلوغ صورت می‌گیرد لازم است که تناسب زمانی لازم در نظر گرفته شود. شایع‌ترین مشکلاتی که در آموزش بالینی مطرح است، مواردی از قبیل نظاره‌گر غیرفعال به جای مشارکت کننده‌ی فعال، عدم نظارت کافی و گرفتن بازخورد، فرصت ناکافی برای پرسش و بحث درباره‌ی بیماران اعلام شده است (ادیبی، ۲۰۰۶). یافته‌های پژوهش نشان داد که به کارگیری روش آموزشی بالینی جدید برای دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی از مقبولیت بیشتری برخوردار بوده و قطعاً رضایت‌مندی دانشجویان باعث افزایش علاقه و انگیزه آنان به آموزش بالینی شده و در نهایت منجر به

تصمیم‌گیری می‌شود. پس از پایان ویزیت کلیه‌ی بیماران که معمولاً حدود ۲ تا ۳ ساعت به طول می‌انجامد، کار به پایان می‌رسد و آموزش آن روز خاتمه می‌یابد. در روش جدید کلیه بیماران ظرف حدود یک ساعت با حضور کارآموزان، کارورزان و دستیاران تخصصی رشته‌ی اطفال به راهنمایی استاد ویزیت شده و روند کارهای تشخیصی و درمانی بیماران ارزیابی و تصمیم‌گیری می‌شود. سپس همگان در کلاس بخش حاضر شده و در آنجا با هدایت استاد، کلیه مسائل بیماران با مشارکت دانشجویان به تفکیک مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند و به کلیه سئوالات و شبهات فراگیران در محیطی کاملاً آزاد و آرام و به دور از هرگونه دغدغه به تفصیل پاسخ داده می‌شود.

دانشجویان رشته‌ی پزشکی یک دوره‌ی سه‌ماهه آموزش بالینی خود را در بخش کودکان و عمدتاً در بیمارستان‌های ابودر و گلستان آموزش می‌گیرند. در بیمارستان‌های ابودر و گلستان سال‌ها با شیوه‌ی قدیمی به دانشجویان آموزش داده شده است. اما در بخش اعصاب کودکان بیمارستان گلستان مطابق با شیوه‌ی جدید آموزشی، دانشجویان بعد از حضور بر بالین بیمار و ویزیت بیماران، در کلاس درس حاضر شده و درباره‌ی آنچه در مورد بیماران بخش برخورد داشته‌اند، بحث و تبادل نظر شده و تصمیم‌گیری می‌شود. در پایان دوره آموزش بالینی، از طریق توزیع پرسشنامه با نظرخواهی از دانشجویان درباره‌ی ویژگی‌های این دو روش آموزش بالینی و میزان رضایت‌مندی و موافقت آن‌ها با اجرای روش آموزشی جدید، بررسی انجام شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ی محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه مشتمل بر اطلاعاتی شامل: سال ورود به دانشگاه، سن و جنس دانشجویان و سؤالاتی درباره‌ی ویژگی‌های این دو روش آموزشی و میزان رضایت‌مندی دانشجویان از اجرای روش آموزشی جدید و میزان موافقت آنها با ادامه این روش آموزشی بود. در انتهای پرسشنامه نیز بخشی برای ارائه پیشنهادات دانشجویان در نظر گرفته شده بود. روایی پرسشنامه با نظرات اساتید و کارشناسان تأیید و پایایی آن با تعیین ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۲ برآورد گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و برای بررسی ارتباط بین متغیرها از آزمون χ^2 مستقل با استفاده از نرم‌افزار SPSS-18 استفاده شد.

یافته‌ها

از افراد شرکت‌کننده در این پژوهش ۶۷ درصد مؤنث (۱۰۰ نفر) و ۳۳ درصد (۴۷ نفر) مذکر با میانگین سنی $25 \pm 1/7$ سال بودند. ۶۵ درصد آنها در مقطع کارآموزی و

Hendry RG, Kawai GK, Moody WE, et al 2005, Consultant attitudes to undertaking undergraduate teaching duties: perspectives from hospitals serving a large medical school, *Med educ*, Vol. 39, Pp.1129-1139.

Jokar F, Haghani F 2011, Nursing clinical education, the challenges facing: A Review Article, *Iranian Journal of medical education*, Vol. 10, No. 5 Pp. 1153-60

Miles S, Leinster S 2007, Medical student's perceptions of their educational environment: expected versus actual perceptions, *Med Educ*, Vol, 41. Pp. 265-72.

Rahimi A, Ahmadi F 2006, The Obstacles and Improving Strategies of Clinical Education from the Viewpoints of Clinical Instructors in Tehran's Nursing Schools, *Iranian Journal of Medical Educational*, Vol 5, No. 2, pp. 73-79. (Persian)

Razavy SM, Salamati P, Shahgholi E, et al 2011, The Effects of Clinical Skills Learning Centers on Learning Promotion among Pediatrics Interns, *Iranian Journal of medical education*, Vol. 10, No. 4, Pp. 429-37. (Persian)

Sharifi B, Ghafarian Shirazi HR, Momeninejad M, et al 2012, A survey of the quality and quantity of clinical education from the viewpoint of medical students, *Journal of Jahrom University of Medical Sciences*, Vol. 10, No. 2, Pp.48-53. (Persian)

تربیت پزشکی باسوادتر و ماهرتر خواهد شد.

نتیجه گیری

در مجموع نتایج حاصل از این مطالعه که به منظور بررسی نوع مطلوب تر آموزش بالینی به دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی انجام شد، نشان داد که می توان با ابداع روش های آموزش بالینی جدیدتر و کاربردی نمودن آن به افزایش رضایتمندی دانشجویان و در نهایت به افزایش یادگیری و ارتقای سطح دانش تئوری و عملی آنان کمک کرد. با توجه به اهمیت و نقش سازنده ی رویکرد مطالعه ی دانشجویان در درک و فهم محتوا و مطالب درسی بالینی توصیه می شود که اساتید در فرایند آموزش و طراحی برنامه ی درسی از شیوه هایی استفاده نمایند که دانشجویان را در به کارگیری بیشتر از رویکردهای مناسب مطالعه و یادگیری از طریق اجرای روش های مؤثرتر آموزش بالینی تشویق و ترغیب نمایند.

References

Adibi P, Anjevian M 2006, The Clinical Rounds on Patients' Bedside in Internal Ward from Patients' Viewpoints, *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.. 6, No. 1, Pp.15-20. (Persian)

Aliakbari F, Haghani, F 2011, Patient's Bedside Teaching: Advantages and Disadvantages, *Iranian Journal of medical education*, Vol. 10, No. 5, pp.1161-76.

Azizi, F 2011, Medical education, perspectives and challenges, 1st ed, Tehran, Ministry Health Med Educ (Persian)

Dehghani Kh, Dehghani H, Fallahzadeh H, 2005, The Educational Problems of Clinical Field Training Based on Nursing Teachers and Last Year Nursing Students' View points, *Iranian Journal of Medical Education*, Vol. 5, No. 1, Pp. 24-32. (Persian)

Medical Students' Satisfaction of Implementation a Clinical Teaching Method in Pediatric Department of Golestan Hospital in Ahvaz Jundishapour University of Medical Sciences

Aliakbar Momen¹

Abdolhussein Shakurnia^{2,*}

¹: Pediatric neurologist, Associate Professor of Pediatrics, Musculoskeletal Rehabilitation Research Center, Pediatric Department of Ahvaz Jundishapour University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

²: Faculty member, Chronic Disease Care Research Center, Immunology Department, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Abstract: Clinical teaching method has an important key role in training of proficient medical doctor. Hence, attention to all effective factors facing clinical teaching method is a serious affair. This study was based on evaluation of medical students' satisfaction of a clinical teaching method that was executed in pediatric wards of teaching hospitals in Ahvaz Jundishapour University of medical sciences during 2012-13 year. This is a cross sectional descriptive study. Totally 147 medical students (100 female, 47 male) of three separated consecutive groups who were trained in different times in pediatric wards, have been our statistical samples. All medical students filled out the previously determined realistic and validated questionnaire at the end of their clinical pediatric course individually. Collected data were analyzed with descriptive statistical indicators and SPSS software. The results of this study revealed that 135 medical students (91.8%) expressed their consent for the new clinical teaching method instead of the old current one. They declared that they have learned better the presented topics, while only 12 medical students (8.2%) were agreed with the old current method. The results of this study revealed that with creation of new and efficient clinical teaching method can augment the medical students' satisfaction and help to promote the potential level of their knowledge and practice.

Keywords: Clinical teaching, Satisfaction, Medical Students.

***Corresponding author:** Faculty member, Chronic Disease Care Research Center, Immunology Department, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Email: Shakurnia@yahoo.com